

Posof Ailesinin Çocuklarına Yönelik Karakter Eğitiminde Oynadığı Roller

The Roles of the Families in Posof in Character Education for their Children

 İkrâm Çınar¹, Hatice Bülbül²

¹Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, EBB, ikramcinar@gmail.com (Sorumlu Yazar/ Corresponding author)

²Öğretmen. Millî Eğitim Bakanlığı, haticesimsek16@icloud.com

Öz

Bu çalışmada, çocuk eğitiminde ailenin rolünün önemine vurgu yapılmış; çocuğun karakterinin aile ortamında şekillendiği düşüncesinden yola çıkılarak, bu sürecin nasıl işlediğine odaklanılmıştır. Araştırmanın amacı, Ardahan'ın Posof ilçesindeki ailelerin çocuklarına verdiği karakter eğitimini incelemektir. Karakter, çevresel faktörlerle şekillenen erdemli davranışlardan oluşur. Karakter eğitimi, etik değerleri özendirerek bireylerin sosyal uyumunu sağlamayı hedefler. Karakter eğitimi, değerler eğitimi ile benzerlikleri olduğundan, toplumsal huzurun korunmasında önemli bir araç olduğu belirtilmektedir. Araştırmada, Posof kültüründe aile bireylerinin karakter eğitimindeki görevleri ve halk kültürünün bu süreçteki etkisi incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemiyle, Posof'ta yetişmiş bireylerin görüş ve deneyimlerinden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme ile seçilen katılımcılar, karakter eğitiminde aile ve folklorun etkisini anlamaya yönelik görüşlerini paylaşmıştır. Posof kültüründeki aile üyelerinin çocukların karakter eğitimindeki rolleri incelenmiştir. Katılımcıların "karakterli" ve "karaktersiz" kavramlarına dair algıları temel alınarak, aile içinde her bireyin çocuğun karakter gelişimine nasıl katkıda bulunduğu analiz edilmiştir. Anne, çocuğun özgüven ve ahlaki değerlerinin oluşumunda ön planda, baba ise disiplin ve kültürel değerlerin aktarımında kritik bir figürdür. Dede, kültürel değerlerin korunmasında, çocukların bakımında ve sorumluluk bilinci geliştirmede etkili olurken, nine doğruluk ve ahlaki değerleri masallar ve geleneklerle öğretir. Ağabey ve ablalar ise küçük kardeşlerine rehberlik eder ve koruma sağlar. Akrabalar, çocukların toplumsal normları öğrenmesinde ve saygı, güven gibi değerleri kazanmalarında rehberlik eder. Bu görev dağılımı, Posof kültüründe çocukların karakter eğitiminde aile üyelerinin birbirini tamamlayan roller üstlendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karakter eğitimi, etnopedagoji, Posof, aile eğitimi, ailenin görevleri.

Abstract

This study emphasizes the importance of the family's role in child education; based on the idea that the child's character is shaped in the family environment, it focuses on how this process works. The aim of the study is to examine the character education that families in the Posof district of Ardahan give to their children. Character consists of virtuous behaviors shaped by environmental factors. Character education aims to ensure the social adaptation of individuals by encouraging ethical values. Since character education has similarities with values education, it is stated that it is an important tool in maintaining social peace. In the study, the duties of family members in character education in Posof culture and the effect of folk culture in this process were examined. The opinions and experiences of individuals raised in Posof were utilized with the qualitative research method. Participants selected with criterion sampling shared their opinions to understand the effect of family and folklore in character education. The roles of family members in children's character education in Posof culture were examined. Based on the participants' perceptions of the concepts of "characterful" and "characterless", it was analyzed how everyone in the family contributed to the child's character development. The mother is at the forefront of the formation of the child's self-confidence and moral values, while the father is a critical figure in the transmission of discipline and cultural values. The grandfather is effective in preserving cultural values, caring for the children and developing a sense of responsibility, while the grandmother teaches truth and moral values through fairy tales and traditions. The elder brothers and sisters guide and protect their younger siblings. Relatives guide children in learning social norms and acquiring values such as respect and trust. This distribution of duties shows that family members play complementary roles in the character education of children in the Posof culture.

Keywords: Character education, ethnopedagogy, Posof, family upbringing, family duties.

1. Giriş

İnsanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için bilgi edinmeye ve edindikleri bilgileri yaşamlarında kullanmaya ihtiyaç duyarlar. İnsanlara gereksinim duyduğu bilgiyi edinmesine öğrenme, bu bilgilerle eylemlerindeki değişikliği ortaya çıkarma sürecine de eğitim denilebilir. Eğitim insanlığın başından beri çocuklardan başlayarak bütün toplum üyelerine kazandırılır. Çınar (2023) tarafından bir çocuğun insanlaşma süreci olarak tanımlanan eğitim, geleceğin yetişkinleri olan çocukları doğru bilgiler ile donatarak onların bilinçlenmesine olanak tanıma süreci olarak açıklar. Bu bakımdan eğitim öncelikle bir kültür aktarma, sonra da çevreye ve içinde yaşanılan çağa uyum işlemi olarak ele alınmaktadır.

Türk düşünürü Yunus Emre eğitimi insanın hayvanlardan farklılaştıran önemli bir nitelik olarak görür. “İlm okumaktan gerek kendözünü bilmektür / Kendözünü bilmezsen bir hayvandan betersin.” Dede, 2024, s. 89). Bir halk bilgesi olan Âşık Sümmani de eğitimle edinilen bilginin insanı hayvandan ayıran bir nitelik olduğunu dile getirir: “İlimledir bir şerefi insanın / Ne farkı var cahil ile hayvanın / İlimle kemâlan bulur eymanın / İlim bu cennettir yeri nâr olamaz.” (Erkal, 2007: 324). Bu anlatımlarda insanların yaşam becerileri öğrenmelerinden daha çok başta karakter olmak üzere edinilen insanî niteliklerden söz edilmektedir.

Çocuk eğitiminde, çocuğun fiziksel ve sosyal bütünlüğünün sağlanarak bilgi birikimine sahip olarak yetiştirilmesi amaçlanır (Crepaldi-Souza,2021). Çocuğun doğduğu aile ortamı da bu eğitimin başlangıcıdır. Bu süreçte çocuğun eğitimle öğrendiği davranışların karakterini inşa ettiği ve ailelerinden aldıkları eğitim ile birlikte içinde bulunduğu kültür doğrultusunda bir karakter geliştirdikleri sonucuna ulaşılır (Özdemir ve Sarı, 2020).

Karakterinin temellerinin atıldığı yer olarak belirtilen aile ortamı çocuğa karakter eğitiminin verilmeye başlandığı ilk yerdir (Hesenli, 2011; Hüseyinzade ve Allahverdiyeva, 2016). Bu noktada araştırmanın odak noktası çocuklara karakter eğitimi verilirken aile bireylerinin görevlerini anlamak, çocuğun karakterinin nasıl şekillendiğini kavramaktır. Ardahan’ın bir ilçesi olan Posof’ta, ailelerin çocuklara yönelik karakter eğitiminin nasıl verildiğiyle ilgili yapılan alan yazında incelemesinde çalışmaların eksikliği görülmüştür. Bu yörede çocuklara karakter eğitimi ile ilgili nasıl bir eğitim verildiğini ortaya koymak ve buradaki karakter eğitiminin nasıl yapıldığını derinlemesine anlamak oldukça önemlidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Posof ailesinde karakter algısının ne olduğunu ve bunun çocuklara kazandırılırken aile bireyleri ve yakın çevrenin çocuklara yönelik karakter eğitimi ile ilgili görevlerini onların görüşlerine dayalı olarak ortaya koymaktır. Bu amaçla, “Posof ailesinin çocuklara yönelik karakter eğitimiyle ilgili görevleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış, araştırma şu alt bileşenlere ayrılarak çözümlenmiştir:

Posof ailesinin karakter eğitiminde; (a) Anneye, (b) Babaya, (c) Ağabey ve Ablaya, (d) Dede ve Nineye, (e) Akrabalara düşen görevler nelerdir? Buna ek olarak karakter eğitiminde etnopedagojik materyalin katkısının ne olduğu da irdelenmiştir.

1.2. Karakter Kavramı

Toplum içinde yaşayan insanların diğer insanlara kendini ifade etmeleri ve bu ifade biçimleri ile kişilerin birbirini daha iyi tanınması sağlanmaktadır. Bu tanıtmaya kişinin karakteri hakkında bilgiler içerir. Karakter (ıra, seciye), bir kişiyi diğerinden ayıran bir olay karşısında verilen tepkinin sonucu olarak ifade edilir (Alparslan vd., 2022, s.14). Bireyin yaşam koşulları tarafından oluşturulan, değiştirilmesi zor olan ve

öteki insanlarda ayırt eden öz yapısı ya da psişik özellikleri onun karakteridir. Bir kişinin etrafındaki olaylara nasıl tepki verdiği kendi karakteri ile ilgili diğer insanlara fikir verir (Katılmış, 2010, s. 18). Karakter doğumdan başlayarak çevresel etkenlerle biçimlenerek ortaya çıkan erdemli davranışlar olarak tanımlanır (Bleidorn ve Denissen, 2015). Bireylerin ahlaki düşüncesini, sorumluluk alma ve dürüst olma gibi davranışlarını kapsayan özellikler karakter olarak ifade edilir (Acat ve Aslan, 2011). Karakter doğuştan meydana gelen bir özellik değil çevresel faktörler ile kişilere kazandırılan davranış bütünü olarak tanımlanır (Er Türküresin, 2018). Bu tanımlardan hareketle karakterin, kalıtsal olmayan ve yaşanan toplumdan etkilenerek şekillenen tekrarlı davranışlar bütünü olduğu sonucuna varılabilir.

Karakter, bütün insanlarda var olması gereken bir özellik olarak kabul edilir. Bloomfield'e (2022) göre karakter özellikleri, erdemlere dayanır. Erdem, kişilerin "dürüst", "istikrarlı", "sorumluluk sahibi" gibi özellikleri ile onların kendi benliğini ortaya koyan konuları içerir (Tjeltveit, 2003). Bu bağlamda karakterin oluşması bu erdemlere sahip olmak olarak açıklanabilir. Bu özellik bağlamında bireylerde bulunan öz saygı, başkalarının duygularına hassasiyet gösterme ve erdemli davranışlarda bulunma, kişinin özgüvenli olmasının yanı sıra toplumsal etkileşimde sağlıklı ve olumlu rol oynayan bir insan olarak değerlendirmesine de katkı sunar (Kasapoğlu-Kaya, 2022, s.24). Karakter en genel tanımıyla kuralların dışına çıkmamak olarak açıklansa da karakteri bu şekilde açıklamak sosyal olarak kötülüklerden kaçınma ile sınırlandırmak olur. Oysa karakter içerisinde, eleştirel düşünme gibi zihinsel yetenekleri, empati kurma gibi tutumları ve ahlaki olanı savunma gibi davranışları içeren geniş bir yelpazede açıklanır (Battistich, 2005).

Karakterin, yapılan yazın taramasında kişiliğin bir boyutu olarak ele alındığı görülmektedir. Kişilik, bireyin iç dünyası ve dış dünyasında tekrar eden nitelikler olarak tanımlanır (Özdemir vd., 2012). Kişilik hem doğuştan gelen hem de çevresel faktörlerden kaynaklanan bireyin sahip olduğu özellikler bütünü olarak açıklanır (Hazar, 2013). Bulut ve Yıldız'a (2020) göre kişilik, bir kişiyi diğerinden ayıran kendine has hususları ifade eder. İnsanlar arasında iletişim kurulurken kişide var olan biyolojik özellikler ve iletişim esnasında meydana gelen etkileşim kişiliklerin şekillenmesine neden olur (Emiroğlu, 1977). Bu tanımlar, kişilik ve karakter arasındaki benzerliklere rağmen önemli farkları vurgular. Temel farklardan biri, kişiliğin içsel kalıtımı içermesi ve genetik faktörlerin kişiliği etkilemesidir. Bir diğer fark ise karakterde ortaya çıkan davranışa göre bir değerlendirme söz konusu iken kişiliğin ruh halini de yansıtmasıdır. Bu farkların yanı sıra ikisi arasındaki bağlantı ise karakterin, kişiliğin sosyal ve kültürel ayağını oluşturmasıdır (Katılmış, 2010, s.13).

Felsefe Sözlüğü'nde karakter kavramı "bireyin özgül genetik özelliklerine dayanan ve yaşam koşullarının etkisine bağlı olarak ve onun etkisiyle gerçekleşen, kalıcı psişik özelliklerin bir bileşenidir. Karaktere bakarak, bireyin çeşitli koşullar içinde davranışı önceden görülebilir, dolayısıyla da denetlenerek bireyin kişiliğinin toplumsal yönden değerli özellikleri doğrulanabilir." (Frolov, 1997, s. 258) Aynı kaynak devamında, "Karakter, kendi doğasına toplumsal-psikolojik olup, bireyin dünya görüşünün, bilgi ve deneyiminin, kabul edilmiş ahlak ilkelerinin, öbür insanlara yol göstermenin ve onlarla karşılıklı etkileşimin etkilerini de taşır (Frolov, 1997, s. 258). Karakter genellikle kişiliğin ahlaki yönü olarak açıklanmaktadır. Ruhbilim açısından da karakter, "töreler ve törel değerlerle ilgili olarak, kişinin güçlüklerle karşın, görel, düzenli ve sürekli tepki yapmasını sağlayan özelliklerden oluşan dizgeleşmiş bütünlük" olarak tanımlanmaktadır (Enç, 1980, s. 104). "Psikolojik anlamdaki karakterin ham maddesi benliktir. Benlik, bireyin kendisini başkalarından ayırması, yani kendi kendinin bilincine varması ile başlar" (Bakioğlu ve Sılay, 2011, s. 20).

Birbiri ile iletişim halinde olan insanlar arasında diğ erinin iyiliğini isteme, sorumluluk alma ve dürüst davranma gibi özellikler karakteri içerir (Acat ve Aslan, 2011). Bu özelliklere sahip olmanın ise bahsedildiği gibi çevresel faktörlerden kaynaklandığı düşünül düğünde buna eğitim sayesinde ulaşılabileceği sonucuna varılabilir. Bu bağlamda karakter eğitimi ni açıklamakta fayda görülmektedir.

1.3. Karakter Eğitimi

Tarihsel süreçte, karakterin nasıl olması gerektiği ile ilgili açıklamaların çeşitli kaynaklarda yer aldığı bilinmektedir. İlk zamanlar bunlar, dini metinlerde bulunurken sonraki zamanlarda ise bu metinlere ek olarak Aristoteles gibi önemli düşünürlerin ortaya koyduğu erdemler, doğru karakteri açıklarken rehber olarak kabul edilmiştir (Liston, 2014). Doğru karaktere sahip olmak ise eğitimle mümkündür (Sırrı ve Mehmedoğlu, 2015).

Karakter eğitimi, kişilerin etik değerlerini ve sosyalleşme yeterliliklerini teşvik eden bir disiplindir (Berkowitz ve Hoppe, 2009). Yılmaz' a (2021) göre kişiye karakter eğitimi tek bir yönden değil bütün özelliklerini kapsayacak şekilde verilir. Bu bağlamda çocuklar hayata hazırlanırken onların doğru ve sağlam karakterde olmasını isteyenler, karakter eğitimi ile bunu yapabilir. Sağlam karaktere sahip olan kişi, yaşamsal döngüde değişimlere uğramadan, kendi karakterine uygun davranışlar sergilemeye devam eder (Sağlam, 2022).

Karakter eğitimi bireyin hayatı boyunca karşılaşacağı sorunlara doğru tepkiler verebilmesi için gerekli olan bir eğitimidir (Turan, 2014). Karakter eğitimi temelde erdemlere odaklanarak bireylerin küresel anlamda dünya vatandaşı olarak yetiştirilmesine olanak tanır (Yılmaz, 2021). Turan'a (2014) göre karakter eğitimi, bireyin içsel değerlerini keşfetmesini, etik kurallar içinde davranma becerisi kazanmasını ve toplumla uyumlu bir şekilde yaşamasını amaçlayan anlamlı bir süreçtir. Bu bağlamda karakter eğitimi bir süreç olarak değerlendirilerek uzun vadeli çözümlerle çocukların kendilerine en uygun olanı seçme becerisi kazanması olarak açıklanır (Kasapoğlu-Kaya, 2022, s. 27).

Genel anlamda yapılan çoğu şeyin bir amacı olduğu düşünül düğünde karakter eğitiminin de bir amaç doğrultusunda çocuğa verilmesinin gerekliliği yadsınamaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkar. Bu amaç, bireyin kendi yaşamlarını daha anlamlı kılmasını sağlayarak yapılan işin en iyisini yapabilen, en doğru çalışmayı gerçekleştirebilen "şeffaf" ve "adaletli" bireyler yetiştirmek olarak ifade edilir (Battistich 2005). Bu bağlamda, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için, özellikle okul öncesi dönemde, çocukların karakter özelliklerinin şekillendirilmesi ve değerlerin öğretilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (Erişen vd., 2022).

Karakter eğitimi ahlaki değerlere sahip, yeni şeyler denemekten korkmayan potansiyelini en iyi şekilde kullanarak iyi ve doğru işler yapan bunları yaparken hayatın amacını anlayan ve sorgulayan bireyler yetiştirmeyi hedefler (Sırrı ve Mehmedoğlu, 2015). Bireylerin ahlaki, etik ve insani değerlere olan duyarlılıklarını geliştirerek onlara bu değerleri günlük hayatında kullanabilen kişiler olarak yetiştirmeyi amaçlar (Ekşi, 2003). Karakter eğitimi içinde barındırdığı bu değerler ile de değerler eğitimi ile benzerlikler gösterir. Bu bağlamda değerler eğitimi ni açıklamak da oldukça önemlidir.

Değer, bireyin toplum içinde topluma uygun şekilde yaşamasına yarayan bir kavramdır (Elbir ve Bağcı, 2013). Erdem'e (2003) göre ise değer, insanlar arasındaki yaşantı biçimlerinin farklılığına dayanan ve bu farklılıkların yol açtığı sonuçlara göre onları yargılayan bir anlayıştır, Değerler, bireylerin yaşamları boyunca aldıkları kararları etkileyen en önemli unsurlardır (Yıldırım, 1999). Çünkü bu kararlar, kişilerin sahip olduğu değerlere göre şekillenir. Fidan'a (2009) göre kişi hayatına alacağı insanı seçerken ya da

bir olaya tepki gösterirken sahip olduğu değere göre davranış geliştirir. Yazıcı (2006) ise değeri, kişilere çevresindeki insanlar tarafından öğretilen insani davranışlar bütünü olarak açıklar. Bu tanımlardan hareketle değer, kişinin çevresindeki olaylara tepki vermesindeki bir ölçüt olarak geliştirdiği temel özellik olarak açıklanabilir. Değerler eğitimi ise, toplum tarafından uygun olan olumlu ve ahlaki eğilimlerin geliştirilmesi olarak tanımlanır (Berkowitz, 2011). Değerler eğitimi temelde hem kişilerin hem de toplumun huzurunun sağlanmasını amaçlar (Özdaş vd., 2021). Toplum içindeki huzurun sağlanabilmesi için ve sosyal yaşamı düzenlemek için de değerler eğitiminden faydalanılır (Elbir ve Bağcı, 2013). Kişiye verilen değerler eğitimi ile “iyi” değere sahip olan kişi karakterini de bu yönde inşa etmiş olur (Akbaş, 2008). Buradan hareketle kişinin karakterini ortaya koyarken değerlerden de faydalanıldığı sonucuna varılabilir.

Karakter gelişimi için kritik dönemin okul öncesi dönem olduğu düşünüldüğünde bu dönemde çocuğun içinde bulunduğu ortamı oluşturan aile ortamı, karakter eğitimi noktasında çocuk üzerindeki en etkin ortam olarak tanımlanır (Meydan, 2012). Bu bağlamda karakter eğitimi aile ortamında gerçekleştirilirken anne ve babaya önemli görevler düştüğü söylenebilir. Çocuğun gelişiminin bir parçası olarak sergilediği bazı olumsuz davranışların ebeveyn tarafından hoşgörü ile karşılanarak doğru öğretiler için sabır göstermesi ve beklemesi gerekmektedir (Kayan, 2022). Bu sayede çocukta temellenen karakter özellikleri onun başarısı üzerinde de olumlu neticelere yol açar (Cüceloğlu, 2007, s.33).

1.4. Posof ve Posof'ta Aile Kültürü

Posof, 1267'de İlhanlı İmparatorluğu'nun şimdi Posof'ta bir köy olan Caksu Kalesi'nde kurduğu özerk bir Atabekliğin merkezi olmuştur (Kırzioğlu, 1992; Çınar, 2023: 8-11). Bu atabeklik tarih kaynaklarında “Atabek Yurdu” olarak geçer. Atabek Yurdu; Ahıska, Ardahan, Kars, Artvin ve Erzurum'un kuzeyini kapsıyordu. İlhanlılar, Karakoyunlular, Timurlular, Akkoyunlular ve Safevilerle yaşadıktan sonra Çıldır Savaşı'ndan (1578) sonra Osmanlı Devleti'ne katıldı. Osmanlı Devleti yönetim merkezini Posof'tan alıp Ahıska'ya taşıdı ve bu eyalete Çıldır Eyaleti adını verdi. 1829 Edirne Antlaşması ile Ahıska Rusya'ya bırakılınca Posof yine “merkez” olma niteliğini kazandı.

Atabek Yurdu kültürü Akkoyunlu Devleti zamanında etnogenezini tamamlamıştır. Dede Korkut ve Kerem ile Aslı gibi halk öyküleri Akkoyunlu kültürünün egemen olduğu zamanlarda kayda geçmiştir. Atabek Yurdu, dolayısıyla Posof, 1267'den beri bu etnogenezin önemli bir kültür merkezidir. Ahlat ve Erciş ile benzer özellikler taşır. Etrafı coğrafi engellerle çevrili olan ve korunaklı bir alanda yaşayan Posof halkının geçmişte gelişkin bir etnopedagojik sisteminin olduğu söylenebilir. Küçük bir bölge olmasına karşın çok sayıda halk ozanı yetişmiştir. Bunlardan Âşık Üzeyir (Fakiri), Âşık Zülali ve Âşık Müdami ulusal düzeyde ünlüdür ve Türkiye çapında tanınmaktadırlar. Haklarında çok sayıda yayın bulunmaktadır (Zeyrek, 2004; Zeyrek, 2013: 209-259; Çınar, 2024).

Posof'un demografik yapısıyla ilgili kayıtlar, Osmanlı Devleti zamanında 19. yüzyılda yapılan ve sadece erkeklerin sayıldığı nüfus kayıtlarında görülmektedir. 1877-1878 Osmanlı-Rusya Savaşı'ndan sonra Rusya'nın yaptığı nüfus sayımı da vardır. Rusya'nın 1886'da yaptığı bir sayıma göre Posof'ta 10.094 kişi yaşamaktadır. Ruslar bu nüfusun etnik dağılımını şöyle belirlemiştir: 9.814'ü Türk (% 97.2), 280'i ise Kürt (% 2.8) (RNS, 2017). Atabek Yurdunun büyükçe kısmı ile ilgili Badem'in (2010) kitabında da yine Rusya tarafından hazırlanmış zengin bir etnografik ve istatistiksel bilgi bulunmaktadır.

1877-78 Osmanlı-Rusya savaşından sonra Posof üzerinde sosyolojik incelemeler yapan Rus araştırmacı Sadovskiy, yayınladığı kapsamlı raporunda Posofluların yüksek bir toplumsal dayanışma içinde sosyal

adaleti kendiliğinden sağlayan bir toplum olduğu, yoksulluk ve çeşitli biçimleriyle ahlaksızlığın bulunmadığı, dindar olmakla birlikte, hastalanınca mollaya değil hekime gittiklerinden söz etmektedir (Sadovskiy, 1886). Sadovskiy'in düşmanca yaklaşmasına karşın teslim etmek zorunda kaldığı bu nitelikler eğitimle edinilmiştir. O yıllarda ciddiye alınabilir okul sisteminin olmadığı dikkate alınır, bu eğitimi halin etnopedagojik deneyim birikiminin bir sonucu olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu tarihi geçmiş, Posof'un yaklaşık olarak 800 yıldır bölgesinin kültür merkezi olduğunu ortaya koyduğu gibi, kendine özgü özel bir etnogenezi ortaya çıkardığı anlamına da gelir. Bu özelliği nedeniyle etnopedagojik araştırma yapmak için uygun bir yerdir. Posof'ta çocuklar annelerine genellikle "aba", bazı ailelerde ise "ana" diye seslenir. Babaya "baba" nadiren de "tada", dedeye "dede", nineye "nene" diye seslenilir. "Aba", Kıpçak ağızlarında, "ana/ene" ise Oğuz ağızlarında kullanılır.

Posof'ta modernleşmenin etkisiyle yaklaşık olarak 1970'li yıllardan itibaren çekirdek aile yapısı ortaya çıkmıştır. Öncesinde geleneksel geniş aile düzeni vardı. Bu aile, genellikle çok çocuklu olurdu çünkü tarım ve hayvancılık ekonomisi kalabalık aileyi gerektiriyordu. Yine de bu aile çok büyük olmazdı. Evlenen oğul eve gelin getirir ve aileyle birlikte yaşarlardı. Bu arada aile ona bir ev yapardı. Bir sonraki erkek kardeşi evlenince önceki evliler evden ayrılırdı. En küçük oğul ise aileden ayrılmaz, ana babasıyla birlikte yaşardı. Ana babasından sonra ev de ona kalırdı. Bu bir Kıpçak geleneğidir (Adji, 2002, s. 212). Bu aile düzeninde ana baba yaşlılıklarında güvencesiz kalmadığı gibi, genç evli çift de evlilik ve çocuk bakımında deneyimli olan kaynana ve kaynatanın gözleri önünde evlilik yaşamının nasıl sürdürüleceğinin yollarını öğrenirdi. Doğan çocuklar üç kuşak bir arada büyüdü. Dede ve nine çocuklara kültür aktarma ve karakter eğitiminde önemli katkılarda bulunurdu. Bu aile düzeni eski Türk aile geleneğine uygundu (bkz. Kurtoğlu, 2019, s. 11-12). Bu geleneksel aile düzeni modernleşme ve yasal aile hukuku nedeniyle Posof'ta ortadan kalkmış gibi görünüyor. Ancak Posof ile aynı kültür taşıyan ve sınır ötesinde kalan Ahıska Türklerinde uygulanmaya devam ediyor.

Özgün bir etnografik yapıda olan Posof'ta, ailelerin çocuklarına yönelik karakter eğitimini nasıl verdiğiyi ilgili yapılan alan yazın taramasında çalışmaların eksikliği görülmüştür. Bu yörede çocuklara karakter eğitimi ile ilgili nasıl bir eğitim verildiğini ortaya koymak ve buradaki karakter eğitiminin nasıl yapıldığını derinlemesine anlamak oldukça önemlidir.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi izlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanarak Posof'ta doğup büyümüş ve halen orada yaşayan ya/ya da Posof'la bağlarını sürdüren kişilerle görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Görüşmeler kodlama yöntemi ile analiz edilmiştir. Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için kodlama yapılırken *invivo* kodlar kullanılarak uzman tarafından test edilmesi sağlanmıştır.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden görüngübilimsel (fenomenolojik-phenomenology) desen kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüngübilim araştırma deseni, felsefe ve psikoloji kökenli bir yaklaşım olup, belirli bir olguya ilişkin bireylerin sahip oldukları ortak deneyimleri anlamayı ve bu deneyimlerin özünü ortaya çıkarmayı hedefler (Yalçın, 2022). Bu araştırma deseni, katılımcıların yaşam deneyimlerini

derinlemesine inceleyerek bu deneyimlerin anlamlarını keşfetmeye yönelik bir yöntem sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 75).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemleri kapsamında yer alan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, katılımcıların önceden belirlenen ölçütlere uygun olarak seçilmesine dayanan bir örnekleme türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 111). Amaçlı örneklemede, araştırmacının belli özelliklere sahip kişileri, araştırmasına katmak istediği rastgele olmayan bir örneklemedir (Johnson ve Christensen, 2014). Bu araştırmada, katılımcıların 60 yaşın üzerinde olması, Posof kültürü içerisinde doğup büyümüş olmaları ve çocuklarını bu kültüre uygun bir şekilde yetiştirmiş olmaları gibi ölçütler dikkate alınarak yedi katılımcı seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2008), kartopu ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılan araştırmalarda örnekleme dahil edilecek birey sayısının genellikle 10'u geçmemesini önermektedir.

Araştırma sürecinde, görüşmeler önceden belirlenmiş bir katılımcı sayısı olmaksızın gerçekleştirilmiş, bulguların kendini tekrar etmesi ve ortak temaların belirginleşmesiyle yedi katılımcıda veri doyumuna ulaşılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çeşitlenmemesi ve belirgin temalar etrafında yoğunlaşması, araştırma amacına uygun, yeterli ve anlamlı bir veri setine ulaşıldığını göstermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 115).

Belirlenen ölçütler ve seçilen katılımcılar doğrultusunda, bu çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi, Posof kültüründe karakter eğitimine ilişkin derinlemesine ve anlamlı veriler sağlanmasında uygun bir tercih olarak değerlendirilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların hem kendi yetiştirme süreçlerini hem de çocuklarına yönelik deneyimlerini ayrıntılı olarak ortaya koymayı mümkün kılarak, araştırmanın amacını desteklemektedir. Katılımcılara ait bilgiler ise Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Çocuk ve Torun Sayısı	Kardeş Sayısı	Posof'ta Yaşadığı Süre
K1	Kadın	64	Ev Hanımı	4 Çocuk 12 Torun	5	Posof'ta doğup büyümüş, çocuklarını orda yetiştirmiş
K2	Kadın	71	Emekli	6 Çocuk 10 Torun	7	Posof'ta doğup büyümüş, çocuklarını orda yetiştirmiş
K3	Erkek	65	Emekli Polis,	2 Çocuklu	5 (En büyüğü kendisi)	Posof'ta doğup büyümüş
K4	Erkek	82	Emekli	6 Çocuklu	4	Posof'ta doğup büyümüş, çocuklarını orda yetiştirmiş
K5	Erkek	92	Emekli Astsubay	5 Çocuk 7 Torun	6	Posof'ta doğup büyümüş çocuklarını orda yetiştirmiş
K6	Erkek	60	Eğitimci	2 Çocuklu	10 (En büyüğü kendisi)	Posof'ta doğup büyümüş
K7	Erkek	68	Tüccar	3 Çocuklu	6	Posof'ta doğup büyümüş

Tablo 1’de görüldüğü üzere, katılımcıların beşi erkek, ikisi kadındır ve tüm katılımcılar 60 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılan kişiler Posof kültüründe doğmuş ve büyümüş olup, bu katılımcılardan dördü çocuklarını da aynı kültürel çevrede yetiştirmiştir. Bu araştırmada, çocukların karakter eğitiminde aile üyelerinin rol ve sorumlulukları incelenirken, Posof’ta büyümüş katılımcılara kendi çocukluk dönemlerindeki deneyimlerine ilişkin algıları sorulmuştur. Çocuklarını da Posof’ta yetiştirmiş katılımcılara ise hem kendi yetiştirme süreçlerine hem de çocuklarını yetiştirirken edindikleri deneyimlere dair sorular yöneltilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Olgubilim [gürüngübilim] deseninin kullanıldığı araştırmalarda, veri toplama aracı olarak öncelikle görüşme formu tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 74). Bu çalışmada da veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, katılımcıların daha derinlemesine yanıtlar vermesine olanak tanır (Magaldi ve Berler, 2020). Görüşme sürecindeki esnek yapısı, katılımcıların yanıtlarına bağlı olarak yeni soruların eklenmesini mümkün kılar ve bu şekilde elde edilen verilerin zenginliğini artırır (Ruslin vd., 2022).

Görüşmeler, ortalama elli dakika sürmüştür. Görüşme öncesinde etik ilkelere uyulmuş, araştırmanın amacı açıklanarak gizlilik esasına ve gönüllülüğe dayalı olduğu söylenerek katılımcılardan izin alınmıştır. Görüşmelerde, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan 13 soru sorulmuş ve görüşme toplamda yedi katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların izniyle ses kayıtları alınmış, bu kayıtlar tekrar tekrar dinlenerek transkripsiyon işlemi yapılmıştır. Görüşme soruları şunlardır:

1. Karakter kavramını nasıl tanımlarsınız?
2. Posof kültüründe ‘karaktersizlik’ hangi davranışlarla tanımlanır?
3. Kendi çocukluk deneyimlerinizi düşündüğünüzde, karakterinizin şekillenmesinde en fazla etkiye sahip olan kişi kimdi?
4. Posof kültüründe çocukların yetiştirilmesinde öncelikli görev kime aittir?
5. Posof kültüründe çocuklara ne tür sorumluluklar verilir?
6. Bir çocuğa karakter eğitimi verilirken anne nasıl bir rol üstlenir?
7. Baba figürü, çocuğun karakter gelişiminde nasıl bir etkiye sahiptir?
8. Posof ailesinde çocuğun özgüvenini geliştirmek için anne, baba ve diğer aile üyeleri çocuklara nasıl destek olur?
9. Posof’ta, büyük çocuğun küçük kardeşinin karakter eğitiminde nasıl bir rol üstlendiğini düşünüyorsunuz?
10. Nine ve dede figürlerinin çocukların karakter gelişimindeki rolünü nasıl tanımlarsınız?
11. Akrabalar, çocukların karakter gelişiminde nasıl bir rol oynar?
12. Çocuğunuzu yetiştirirken onun karakterine etki edebilecek şiir, masal ya da kültürel değerlerinizi yansıtan efsaneler anlattınız mı?
13. Posof’ta çocuklara cesaret kazandırmak amacıyla nasıl bir yöntem uygulanır?

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, nitel veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve MAXQDA programı aracılığıyla görselleştirilmiştir. İçerik analizi, verilerin kodlanması ve bu süreçte oluşan kategorilerin belirlenmesiyle gerçekleştirilen bir analiz türüdür (Krippendorff, 2004). Veri analiz sürecinde, görüşmelerden elde edilen ses kayıtları araştırmacılar tarafından yazıya aktarıldıktan sonra MAXQDA programına yüklenmiş ve ardından kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlama sürecinde, verilerden türetilen in-vivo kodlar ve yeni kodlar kullanılmış ve benzer olan kodlar bir kategori altında toplanmıştır. Kodlamalar sonucunda belirlenen kategoriler, benzer özelliklerine göre sınıflandırılarak temalar oluşturulmuştur. Bu temalar, frekanslarıyla birlikte MAXQDA programı kullanılarak dışa aktarılmış ve uzman görüşüne sunulmuştur.

Uzman değerlendirmesi sürecinde, kodlama ve tema oluşturma sürecinin güvenilirliğini artırmak amacıyla uzman geri bildirimini doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda, “karakter algısı” teması altında yer alan “Posofluların Özellikleri” kategorisi çıkarılmış ve “karakter algısı” teması, katılımcıların “karakterli” ve “karaktersiz” kavramlarını nasıl algıladıklarını anlamaya yönelik olarak yeniden düzenlenmiştir.

Bu süreçte oluşturulan temalar, çalışmanın amacına ve problem cümlesine uygun olarak belirlenmiş ve analiz edilmiştir. Kodlama ve tema oluşturma süreci, verilerin anlamlı bir şekilde organize edilmesini ve araştırmanın temel sorularına yanıt verecek nitelikte yapılandırılmasını sağlamıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla, Lincoln ve Guba'nın (1985) ortaya koyduğu inandırıcılık, aktarılabirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik ölçütleri kullanılmıştır. İnandırıcılığı sağlamak için, katılımcılardan elde edilen ses kayıtları yazıya geçirilmiş ve onay almak üzere katılımcılara gönderilmiştir. Aynı zamanda araştırmada, alan yazında yer alan karakter kavramının alt basamakları incelenmiş ve elde edilen bulgular mevcut alan yazınla karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Araştırma, katılımcıların kendi doğal ortamlarında, rahat ve samimi bir şekilde veri sunmalarını sağlamak amacıyla katılımcıların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Güvenilir ve samimi cevaplar elde edebilmek için araştırmacı, görüşmelere önceden giderek dostane bir ortam oluşturmuş ve katılımcıların rahatça görüşlerini ifade edebilmesi için onlara güven vermiştir. Görüşmelere başlamadan önce onam formu okunarak katılımcılardan izin alınmış, ses kaydı yapılması konusunda da açık rızalarına başvurulmuştur.

Elde edilen ses kayıtları, katılımcıların yöresel ağız özelliklerine sadık kalınarak yazıya aktarılmıştır. Transkriptler tamamlandıktan sonra, Posof kültürüne hakim bir akademisyenden uzman görüşü alınarak anlaşılmayan ifadeler revize edilmiştir. Böylelikle, çalışmanın bulgularının hem kültürel doğru bir biçimde yansıtılması hem de güvenilirliği sağlanmıştır.

Transkripsiyon işlemi tamamlandıktan sonra veri kodlamaları gerçekleştirilmiş ve bu kodlamalar uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmandan alınan geri bildirimler doğrultusunda, benzer anlam taşıyan bazı alt kategoriler birleştirilmiştir. Örneğin, “Akrabaların Görevleri” teması altında, akrabaların çocukların karakter eğitimindeki görevlerine ilişkin “koruma” ve “destek” kategorileri başlangıçta ayrı ele alınmışken, uzmanın bu kategorilerin tek bir başlık altında birleştirilmesi önerisi dikkate alınarak “koruma ve destek” adıyla birleştirilmiştir.

Analizler sonucu oluşturulan kodların frekanslarını ve kodlar arası ilişkileri açıklayan, program tarafından oluşturulan görseller (şekiller) de uzman akademisyene gönderilerek kontrol edilmiştir. Uzman, frekans

değerlerinin şekillerde belirtilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiş; buna göre, eksik olan şekillere frekans değerleri eklenmiştir. Bulgular sunulurken, yalnızca şekillere değil, aynı zamanda katılımcılardan doğrudan yapılan alıntılara da yer verilerek çalışmanın inandırıcılığı artırılmıştır. Bunların yanı sıra, araştırmacıların Posof'ta doğup bu kültürün içinde büyümeleri, eğitimci olmaları ve bölgenin çocuk yetiştirmeyle ilgili kültürel değerleri tanımları da araştırmanın geçerliliğini güçlendirmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışmada, Posof ailesinin çocuklara yönelik karakter eğitimiyle ilgili görevlerini belirlemek amacıyla, öncelikle katılımcıların karakter kavramına yönelik algıları incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, "Karakter Algısı" teması altında, katılımcıların karakterli ve karaktersiz kişi kodlamalarına yer verilmiştir. Bu tanımlamalar, çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturmakta ve karakter kavramının farklı boyutlarını ortaya koymak açısından önemli bir temel sunmaktadır.

Karakter algısının yanı sıra, "Aile İçi Roller" teması altında aile üyelerinin çocukların karakter eğitimine yönelik görevleri ayrı kategorilerde ele alınarak analiz edilmiştir. Her bir aile üyesinin çocuğun karakter eğitimindeki görevleri belirlenmiş ve bu görevler, çalışmanın kodlama süreci ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Kodlama sürecine ilişkin örnekler Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2

Örnek Kod Rehberi

Tema	Kategori	Kod
Karakter Algısı	Karakterli	Dürüst, erdemli, hırsızlık yapmayan, vatansever, namuslu, mert, güvenilir, şerefli.
	Karaktersiz	Namusu olmayan insan, yalan söyleyen, büyük sözü dinlemeyen, hırsız, sözünde durmayan, zulmeden.
Aile İçi Roller	Annenin Görevi	Temel bakım, sorumluluk verme, nasihat ve uyarı, dini bilgi öğretme, özgüvenini geliştirme, duygusal ihtiyaçlarını karşılama
	Babanın Görevi	Disiplini sağlama, rol modeli olma, öğretme ve yol gösterme, kültürel değerleri aktarma, ailenin geçimini sağlama, görev verme
	Ağabey ve Ablanın Görevi	Sorumluluk, koruma ve güven aşılama, yardım ve destek sağlama, farkındalık kazandırma
	Dede ve Ninenin Görevi	Bakım ve terbiyesi, kültürel değerleri aktarma, duygusal ihtiyaçlarını karşılama, cesaret kazandırma, dürüstlük kazandırma, empati kazandırma
	Akrabaların Görevi	Destek ve koruma sağlama, rehberlik etme, toplumsal değerleri öğretme, güven duygusu kazandırma, saygı ve onur

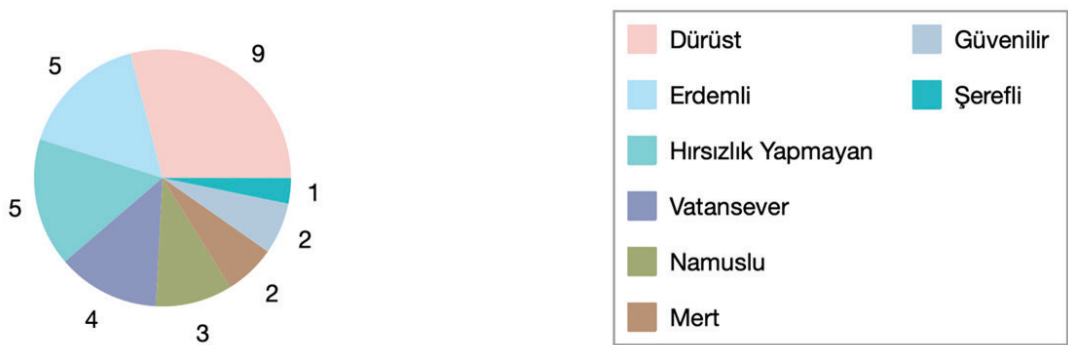
Tablo 2'de görüldüğü gibi, katılımcıların karakter algısı karakterli ve onun karşıtı olan karaktersiz kavramına ilişkin görüşleri ile ortaya konmuştur. Aile içi roller kapsamında her bir aile üyesinin çocukların karakter gelişimine katkıda bulunduğu çeşitli görevler tanımlanmıştır. Bu görevler, çocukların karakter eğitimine destek olmayı amaçlayan farklı rollerle ilişkilendirilmiştir. Katılımcıların karakter algısı etnopedagojik materyallerle de tutarlıdır. Posof folklorundaki atasözü, deyim, masal, efsane gibi

materyaller Tablo 2’de belirlenen nitelikleri desteklemektedir (Kaftancıoğlu, 1973; Gündoğdu, 2017; Çınar, 2023).

Katılımcıların yetişmiş oldukları Posof kültürü içerisinde karakter kavramını nasıl algıladıklarını anlamak amacıyla yapılan analizde, elde edilen alt kodların dağılımı Şekil 1’de görselleştirilmiştir. Bu analiz, katılımcıların karakterle ilişkilendirdikleri değerlerin kültürel arka planları çerçevesinde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların karaktere attıkları değerlerin, içinde buldukları kültürel bağlamın etkisiyle nasıl biçimlendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, Posof kültürünün katılımcıların karakter algısına hangi değerler üzerinden katkıda bulunduğu daha net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Şekil 1

Karakterli Kişi Algısının Kodlara Göre Dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü üzere, Posof kültüründe yetişmiş katılımcıların “karakterli” kişi tanımları frekanslarıyla birlikte sunulmuştur. Bu frekanslar incelendiğinde, katılımcıların karakterli kişiyi tanımlarken en çok dürüstlük özelliğine vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, Posof kültüründe dürüstlüğün en temel karakter özelliği olarak öne çıktığını göstermektedir. Dürüstlükten sonra, erdemli ve hırsızlık yapmayan kişiler de karakterli olarak değerlendirilmiş, bu bağlamda karakterli olmanın toplumsal normlara uygun bir yaşam sürmek olarak tanımlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bunun yanı sıra, vatansever, namuslu, mert, güvenilir ve şerefli gibi kodların da karakterli kişi tanımlarında yer aldığı, Posof kültüründe karakterli bireyi tanımlarken kullanılan önemli unsurlar olduğu görülmüştür. Katılımcıların karakterli kişiyi tanımlamalarının ardından, zıddı olan karaktersiz kişiye yönelik tanımlarına ise Şekil 2’de yer verilmiştir. Bu, karakter algısının iki uç noktası üzerinden daha bütüncül bir anlayışa ulaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Şekil 2

Karaktersiz Kişi Algısının Kodlara Göre Dağılımı

Katılımcılara Şekil 2’ de yer verilen karakersiz kavramı sorulduğunda, çoğunluğun karakterli birey için belirttikleri niteliklerin zıddını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların karakersiz kişiyi tanımlarken hırsızlık yapan kişileri en sık vurguladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, yalan söyleyen, büyüklerin sözünü dinlemeyen, namusuna sahip çıkmayan, sözünde durmayan ve güçsüzlere zulmeden kişiler de karakersiz olarak tanımlanmıştır. Bu bulgular, katılımcıların karakersizliği ahlaki ve toplumsal normlara aykırı davranışlarla ilişkilendirdiklerini göstermektedir.

Aile İçi Roller Temasının altında yer alan kategoriler, Posof kültüründe çocuğun karakter eğitiminde etkisi olan aile bireyleri ve akrabaların çocuğun karakter eğitimi hususundaki görevlerini ifade etmektedir. Bu kategoriler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Aile İçi Roller Temasına Ait Kategorilerinin Kodlama Matrisi

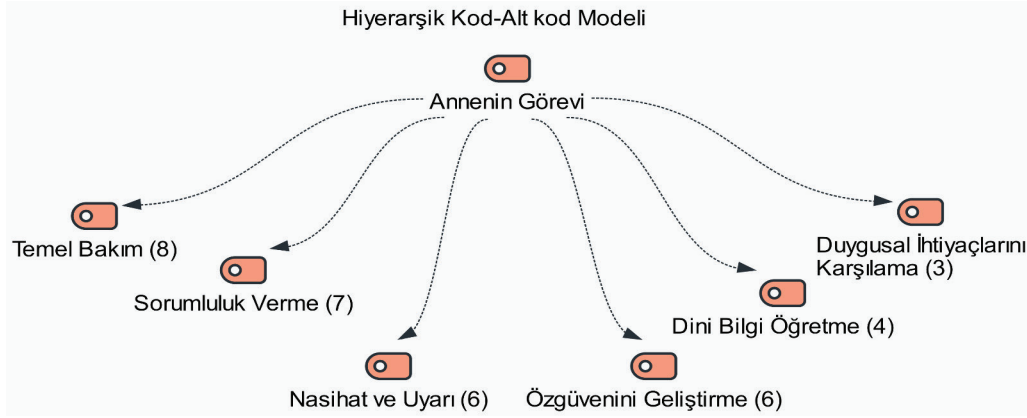
Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	TOPL...
▼ AILE İÇİ ROLLER								0
> Annenin Görevi	●	●	●	●	●	●	●	34
> Dede ve Ninenin Görevi	●	●	●	●	●	●	●	27
> Babanın Görevi	●	●	●	●	●	●	●	26
> Ağabey ve Ablanın Görevi	●	●	●	●	●	●	●	18
> Akrabaların Görevi	●	●	●	●	●	●	●	17
Σ TOPLAM	17	13	14	13	15	31	19	122

Tablo 3’te sunulan aile içi roller teması, Posof kültüründe çocukların karakter eğitiminde aile üyelerinin rollerine dair katılımcı görüşlerini yansıtmaktadır. Frekans analizine göre, katılımcıların en fazla vurguladığı aile üyesi 34 frekans değeri ile anne olup, anne figürünün çocukların karakter gelişiminde en etkili kişi olduğu ifade edilmiştir. Bunu 27 frekans değeri ile dede ve ninenin izlediği görülmektedir. Dede ve ninenin ardından baba da katılımcıların gözünde çocuğun karakter gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Aynı şekilde, ağabey ve ablaların da çocukların karakter eğitiminde etkin bir rol oynadığı görülmüştür. Akrabalar, 17 frekans değeriyle çocuklar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ancak bu etkinin diğer aile üyelerine kıyasla daha az olduğu görülmüştür.

Bu bulgu, çocuğun karakter eğitiminde merkezi bir rolün anneye ait olduğunu ortaya koyarken, dede ve ninenin de anne sonrasında önemli görevler üstlendiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda diğer aile üyeleri ve akrabaların da bu sürece anlamlı katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Aile içi rollerin kategorilere ayrılması ve her bir role ait kodların hiyerarşik olarak sıralanması, aile üyelerinin çocuğun karakter eğitimindeki rollerini net bir biçimde tanımlamak için önemlidir. Bu bağlamda, öncelikli olarak annenin hiyerarşik kod-alt kod modeline Şekil 3’te yer verilmiştir.

Şekil 3

Annenin Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

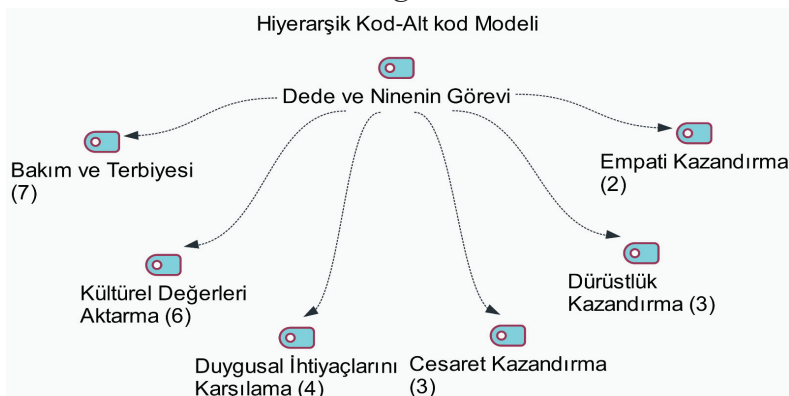

Şekil 3'te görüldüğü üzere, annenin çocukların temel bakımı ile ilgilenme, sorumluluk verme, nasihat ve uyarıda bulunma, özgüvenini geliştirme, dini bilgi öğretme ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama gibi görevlerine katılımcılar tarafından yer verilmiştir. Bu görevler, karakter eğitimi sürecinin temel taşlarını oluşturarak çocukların bireysel ve toplumsal sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmelerine olanak tanıyabileceği düşünülmektedir. Özellikle çocuklara sorumluluk vererek onların sorumluluk bilinci ile yetişmesi ve bu sorumluluklar esnasında da özgüvenini zedelemeyen bunu yapmaya çalıştıkları görülmüştür. K1 kodlu katılımcı bu durumu “...Ben annesi olarak çocuklarıma yaparsın edersin derdim, sen bunun yapabileceğini biliyordun niye yapmadın derdim. Mesela çocuğa peynir yapmayı öğretirken dur ziyan edecen demezdim yaparsın yapa yapa öğrenirsin diye yüreklendirirdim” şeklinde ifade etmiştir.

Annelerin çocuklara sorumluluk vermesi ve buna paralel özgüvenlerini geliştirmesinin yanında karakterinin şekillenmesinde nasihat ve uyarılara başvurduğu ifade edilmiştir. Bu durumu K4 katılımcı “Annem diyordu kimsenin malında gözüz olmasın kimseye zarar vermeyin sükütce gidin gelin kimseye bulaşmayın diye uyarırdı.” şeklinde açıklamıştır. Nasihat ve uyarının yanı sıra katılımcılar tarafından annelerin çocuklara dini bilgiler öğrettiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda “...Annemle ocakta otururduk bana namaz surelerini öğretirdi (K4) katılımcının ifade ettiği üzere Posof kültüründe anneler çocuklara dini bilgileri öğretmek ahlaki yönlerini geliştirilmeye çalıştıkları görülmüştür. Çocuğun karakter gelişiminde bir diğer etkiye sahip olan dede ve ninenin görevleri ise Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4

Dede ve Ninenin Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 4’te görüldüğü üzere, Posof kültüründe dede ve nine, çocuğun karakter gelişiminde önemli görevler üstlenmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre, dede ve ninenin, çocuğun temel bakımının yapılması, kültürel değerlerin aktarılması ve duygusal ihtiyaçların karşılanması gibi görevleri, çocuğun karakter gelişimine yapılan alan yazına uyumlu önemli katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda doğrudan karakteri üzerinde de cesaret, dürüstlük ve empati kazandırma gibi görevleri üstlendiği görülmektedir.

Dede, soyun en büyüğü olarak aile başkanıdır; liderlik ve rehberlik eder. Katılımcıların ifadelerine göre, dede, çocuğun bakım ve terbiyesinden sorumlu olup, bu sorumluluğunu sevgi ve şefkat dolu bir yaklaşımla yerine getirmektedir. Bu durumu K7 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: “*Baba genelde işte güçte olurdu ve dede evde torunlarını kucağında evladı gibi büyütürdü.*” Bu ifade, dedenin, anne ve babanın ev dışında olduğu durumlarda çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak aile içinde tamamlayıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Dede ve ninenin çocuklara kültürel değerleri aktarma görevini de karakter eğitimi noktasında dedenin üstlendiği görülmüştür. K1 kodlu katılımcı bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: “*Bana dedem hikayeler anlatırdı, kendi yaşadıklarını anlatırdı; ben de torunlarıma anlatırdım. Anlattıkları hikayelerden dersler çıkarmamızı beklerdi; dedem, kendi yaşadıklarını da anlatarak ‘Bak, biz doğru yolda olarak, çalmadan çurpmadan bugüne geldik’ diye söyler, bizleri de doğruya sevk ederdi.*” Bu ifade, dedenin çocuklara dürüstlük, adalet ve doğruluk gibi değerleri örnek olaylarla aktardığını ve bu yolla onların ahlaki gelişimlerine katkı sağlayarak karakterlerinin bu yönde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular Türk kültürüyle uyumludur. Aksakallar toplumun birlik ve dirliğini sağlarlar. “Gençlere danışmanlık yapar onlara tecrübelerini anlatıp yol gösterirler. (...) Bir mecliste söz hakkı öncelikle aksakala aittir. Bir yere gidildiği zaman önce o toplumdaki aksakal ziyaret edilmeli, ona saygı gösterilmelidir” (Kabaklı Çimen, 2008, s. 163). Benzer töreyi Ahıskalılar da sürdürmektedir (Hacılı, 2009).

K7 kodlu katılımcı ise, ninenin masallar aracılığıyla doğruluk gibi değerleri çocuklara aktardığını “*Bizim orada yatmadan evvel benim nenem masal anlatırdı. Başlardı anlatmaya ve doğruluktan bahsederdi masallarda...*” ifadesiyle dile getirmiştir. Benzer şekilde, K6 kodlu katılımcının “*...nineler torunlarına dini bilgi ve adetleri ve aile tarihini öğretir, aile ve toplumda geleneklerin korunmasını sağlardı*” ifadesi, ninenin kültürel değerlerin yanı sıra dini bilgi ve aile geleneklerinin aktarımındaki katkısını vurgulamaktadır.

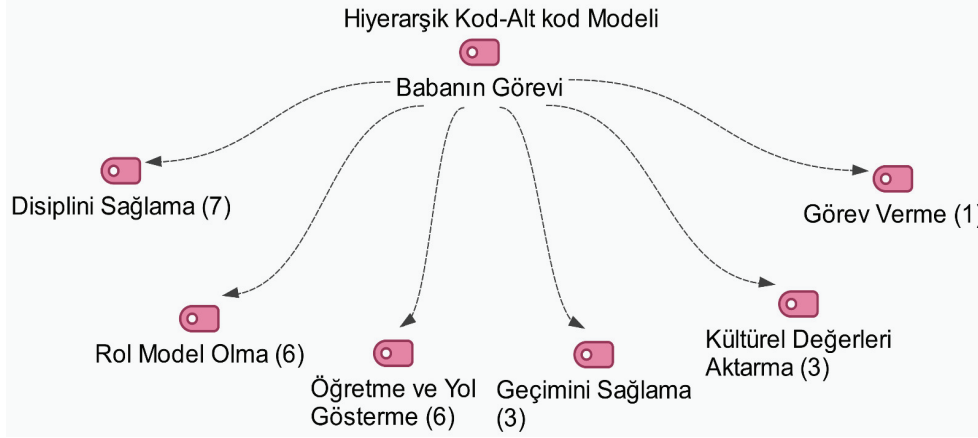
Dede, aynı zamanda çocuklara görevler vererek onların sorumluluk bilincini geliştiren bir rol de üstlenmiştir. K7 kodlu katılımcı, dedenin bu yönünü şu şekilde açıklamıştır: “*İyi ot yerini bileceksin, ineklerin karınlarını iyi doyuracaksın; akşam geldiğinde dedem bunlara bakardı. Eyi otlatmışsınız ya da hayvanları susuz bırakmışsınız diye bize söylerdi. Dedem bakınca onları toprax sizin başsıza, eyi otlatmamışsınız ya da aferin çok eyi doyummuşsunuz derdi.*” İş değerlendirme eylemi, dedenin çocukların sorumluluk bilinci kazanmasına katkı sağladığını ve görevlerin takibini yaparak çocuklara disiplin kazandırdığını göstermektedir. Posof’ta yapılan başka bir araştırmada, ev hayvanlarının âdeta hane halkından sayıldığı, onların da “can” taşıdığı ve kendilerini ifade edemediği için onlarla empati kurmak ve bir emanetmişçesine iyi davranmak gerektiğinin telkin edildiği aktarılmaktadır (Çınar, 2023: 149).

Son olarak, ninenin dürüstlük öğretimi konusunda da önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. K1 kodlu katılımcının ifadesiyle, “*Çocuklarıma ise neneleri devamlı öğüt öğretirdi, onlara yanlış yaptıklarında kızar, doğruları anlatırdı.*” Bu açıklama, ninenin birlikte yaşadıkları evde çocukların karakter gelişiminde dürüstlüğü ön plana çıkarmaya yönelik öğütler verdiğini ve onları doğruya yönlendirdiğini ortaya

koymaktadır. Katılımcılar tarafından da ifade edildiği üzere çoğunlukla dışarıda işte olan baba, dede ve ninenin ardından çocuğun karakteri üzerindeki etkiye sahip kişi olarak değerlendirilmiştir. Babanın görevi kategorisinin hiyerarşik kod-alt kod modeline ise Şekil 5’ te yer verilmiştir.

Şekil 5

Babanın Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 5’te gösterildiği gibi katılımcılara babanın görevi sorulduğunda, baba figürünün öncelikli olarak disiplin ve otorite ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bu bağlamda, babanın çocuğun karakter gelişiminde disiplin sağlayan ve sınırları belirleyen bir rol üstlendiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda baba, çocuklara öğretici ve yol gösterici bir figür olarak tanımlanmış, özellikle kendi hayatında yaşadığı deneyimleri anlatarak kıssadan hisseler yoluyla çocukların karakteri üzerinde önemli bir etki yarattığı belirtilmiştir.

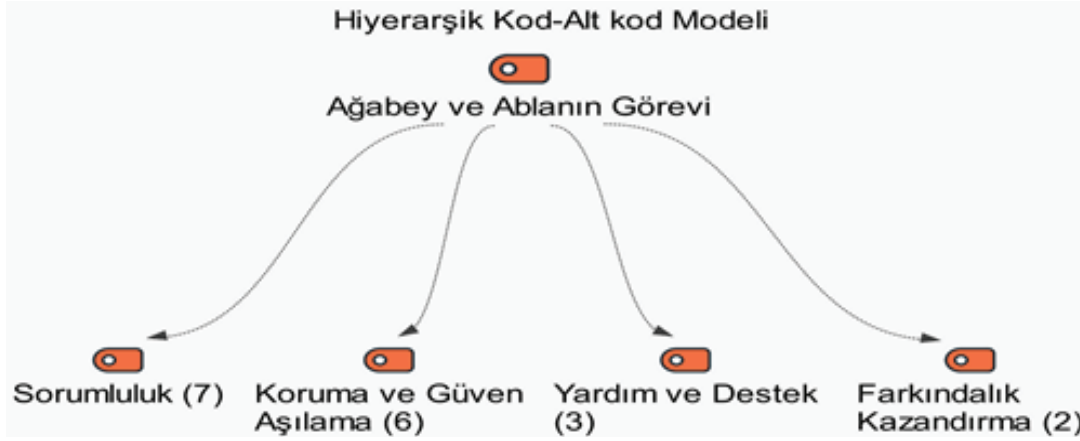
Bu duruma ilişkin olarak K5 kodlu katılımcı, babasının verdiği hayat derslerine şu şekilde örnek vermiştir: “Bir gün babamla arkadaşlarıyla ava çıkmışlar ve babam bir domuzu avlamış. Sonradan fark etmişler ki avladıkları domuzun 6 tane yavrusu varmış. Biz 6 kardeşiz ve annemiz erkenden öldü, hepimiz ufak yaşta öksüz kaldık. Babam bize işte siz de o yavrular gibi kaldınız diye anlatırdı. Çok pişman olduğunu ve kötü bir şey yaparsak bize bir şekilde geri döneceğini söylerdi. Yine bir gün babam atına helal olmayan bir arpadan yedirdiğini ve o atın çatlayarak öldüğünü, bunun sebebinin de helal olmayan arpa yemiş olmasına bağlayarak anlatırdı. Ben de bunları çocuklarıma, şimdi de torunlarıma anlatıyorum.” Katılımcının bu ifadeleri, babanın çocuklarına empati, merhamet, helal-haram bilinci gibi ahlaki ve manevi değerleri öğretme konusunda önemli bir rol üstlendiğini bu durumun onların karakterine yön vermede etkili olduğunu göstermiştir.

Eski Türk aile yapısında babanın rolünün ailenin geçimini sağlamak ve aileyi korumak olduğu kaydedilmektedir. Erkek, çocukları yetiştirmek ve zamanı geldiğinde evlendirmekle de sorumludur. Çocuklar konusunda bir uzmanlaşmanın olduğu da dikkati çekmektedir: Baba özellikle oğullarını yetiştirirken, anne kız çocuğunun yetiştirilmesinden sorumludur (Kurtoğlu, 2019). Bu hususta Posof’ta yapılmış bir araştırmaya rastlanmamakla birlikte, aynı kültürün paydaşı olan Artvin-Şavşat ve Ahıska Türklerinde ana babanın kız ve oğlan çocuklarının yetiştirilmesinde görevlerinin farklılaştığına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır (Tokdemir, 2012; Çınar, 2023).

Babanın ardından çocukların karakter eğitiminde etkiye sahip olan ağabey ve abla bir başka ifadeyle büyük kardeşler de çocuğun karakteri üzerinde onlara sorumluluk kazandırma, koruma ve güven aşılama, yardım ve destek sağlama, farkındalık kazandırma gibi roller üstlendiği görülmüştür. Ağabey ve ablanın çocukların karakter eğitimindeki görevleri ise Şekil 6’da gösterilmiştir.

Şekil 6

Ağabey ve Ablanın Görevleri Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 6’da gösterildiği üzere, Posof kültüründe ağabey ve ablanın, küçük kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenme, onları koruma ve güvende hissetmelerini sağlama gibi görevleri bulunmaktadır. K4 kodlu katılımcı, bu durumu “*Büyük çocuklara genellikle daha fazla vazife verilir; ayrıca büyük çocuklar küçük çocuktan da mesul tutulurdu. Onun başına bir iş geldiğinde, kardeşine niye sahip çıkmadın diye kızarlardı.*” şeklinde ifade etmiştir. Bu ifade, Posof kültüründe büyük kardeşlerin, küçük kardeşlerin güvenliği ve korunmasından sorumlu tutulduğunu ve bu sorumluluğun bir kültürel norm olarak kabul edildiğini göstermektedir. Posof’taki geleneksel kültür büyüklerin ve erkeklerin üstün tutulduğu bir sıradizine (hiyerarşiye) dayalıdır. Danışma olmakla birlikte, son söz yaşça büyük olanındır. Bunu destekleyen etnopedagojik materyallerden atasözleri çok açıktır: “Büyük sözü tutmayan uluya uluya kalır.”, “Büyüksüz evde bereket olmaz.” ve “Büyüğünü tanımayan Allah’ını da tanımaz.” (Çınar, 2023, s. 43).

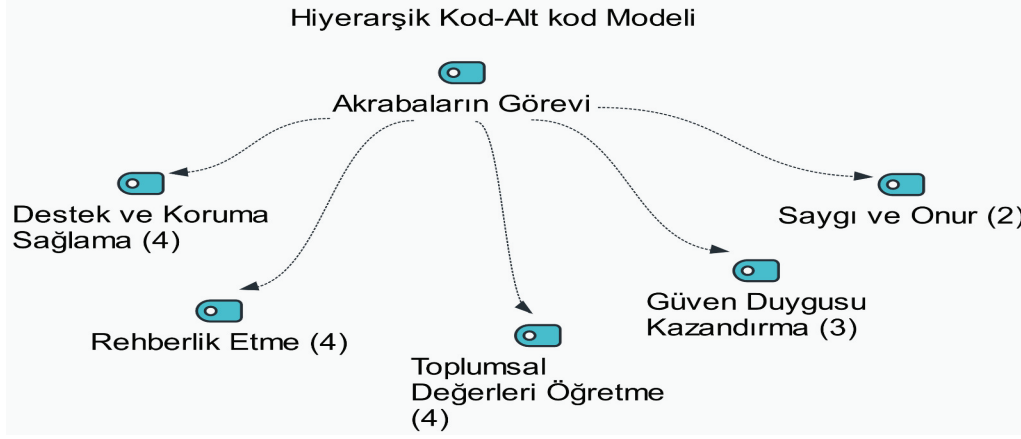
K2 ve K3 kodlu katılımcılar da büyük kardeşin küçük kardeşi korumasına ilişkin benzer örnekler sunmuşlardır. K3 kodlu katılımcı, kendi deneyimini “...Küskü ile ot taşırken ağır kısmını kendime alırdım, kardeşime küsküleri uzatarak daha hafif bir yük taşımasını sağladım” şeklinde ifade ederken, K2 kodlu katılımcı ise benzer bir durumu “*Çocuklarımdan büyük abla olan küçük olanı korur; ot taşırken kardeşine daha az yük binsin diye küsküyü sonuna kadar iterdi*” diyerek açıklamıştır. Her iki katılımcının da aynı türden örnekle durumu açıklamaları, Posof kültüründe büyük kardeşlerin küçük kardeşler üzerindeki koruyucu rolünü güçlendiren önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Kardeşlerin aynı zamanda kendi yaşadıkları ve pişman olduğu konularda veyahut anne babası ile ilgili durumlarda dahi kardeşlerini uyarıcı bir görev üstlendiği ifade edilmiştir. Farkındalık kazandırma kodu ile birleştirilen bu durumu K2 kodlu katılımcı “*Büyük çocuk annesinin farkında olmadığı şeyleri de kardeşlerine işlerdi mesela bana böyle yaptılar böyle oldum ama siz olmayın diye söylerdi.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne, baba, dede ve ninenin dışında, çocukların karakter eğitimine katkı sağlayan diğer aile üyeleri ve akrabalara da çeşitli görevler atfedilmektedir. Bu bağlamda, çocukların karakter eğitiminde rol oynayan diğer aile üyelerinin görevleri, Şekil 7’de akrabaların görevleri kategorisinde birleştirilerek gösterilmiştir.

Şekil 7

Akrabaların Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 7’de gösterildiği gibi, Posof kültüründe akrabaların çocukların karakter gelişiminde önemli bir rol oynadığı ve özellikle toplumsal değerleri öğretme, güven duygusu kazandırma, saygı ve onur kazandırma ile rehberlik etme konularında etkili oldukları belirtilmiştir.

Posof aile yapısı baba soyuna dayalıdır. Bu bakımdan baba soyunun akrabaları çocuk yetiştirmede öne çıkar. Posof’ta baba soyundan akrabalar dede (babanın babası), nine (babanın annesi), emi (babanın kardeşi), bibi (babanın bacısı) emi oğlu ve emi kızı. Ana tarafından akrabalar da (kaynana, kaynata, dayı, hala ve çocukları) çocuğun eğitimine katkıda bulunur ancak çocuk baba evinde olduğu için baba tarafı daha etkilidir.

Akrabalar, çocukları yanlış davranışlardan uzaklaştırarak toplumsal normları öğreten kişiler olarak görülmektedir. Bu durumu K1 kodlu katılımcı şu şekilde özetlemiştir. “Amcaları, halaları çocuklarımın üzerinde etkiye sahipti. Onlara yol gösterir; ‘Gel benim yanımda dur, şunu öğren, bunu öğren’ derdi; dışarda yanlış bir çocuğun yanında görse alır eve getirir, yeri gelir kızmaya hakkı vardır” diyerek, akrabaların çocukların davranışlarını şekillendirmede aktif bir rol üstlendiğini belirtmiştir.

Benzer şekilde, K6 kodlu katılımcı, “Akrabalar çocuklara yardım, destek ve koruma sağlar. Onlara rehberlik eder. Ana babasının gözünden kaçan hususlarda çocukları eğitir. Çocuklara yalnız bir aile olmadıklarını göstererek güven duygusu verirler. Akrabaları olan çocuklar dünyada yalnız olmadıklarını fark eder; özgüven içinde ileri hamleler yapma gücü bulurlar” diyerek, akrabaların yalnızca toplumsal değerleri öğretmekle kalmayıp, aynı zamanda çocuklara güven sağlayarak onların öz güven gelişimine katkıda bulduklarını ifade etmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eğitim antropolojisi, eğitim olgusunun tarihten önceki çağlardan beri devam ettiğini ortaya koymuştur. Okul eğitimi ise yazının bulunuşundan sonraki bilinen zamanlara aittir ve eğitim tarihi bilimi bu dönemdeki gelişmeleri ortaya koymaktadır. Okullarda insanın sınırlı yönleri eğitilmektedir üstelik bu eğitim de ailede edinilen eğitimin üstüne yapılandırılmaktadır. Bu süreç içinde eğitim açısından ihmal

edilen konu, okul dışında yapılan ve asıl yükü taşıyan informal eğitimidir. Çocukların aile ve toplum içinde, toplumun kendi eğitim bilgi birikimiyle, ailenin ve toplumun mükemmel (kâmil, ideal) insan tipine göre yetiştirilmesi bu informal eğitimin kapsamındadır.

İnformal eğitim gelişigüzel ve kendiliğinden olan bir eğitim değil; etnopedagoji ve etnoandragoji içeriklidir (Çınar, 2024, s. 3-9). Etnopedagoji, bir toplumun tarihin derinliklerinden beri getirdiği deneyim birikimiyle kendi ideal insanın elde etme çabasıdır. Bu eğitimle çocukların duyuşsal, devinişsel, bilişsel ve toplumsal yetenekleri açığa çıkarılır ve eğitilir. Etnopedagojinin yüzyıllar içinde geliştirdiği kendi eğitim felsefesi, amaçları, müfredatı, araçları, öğretim yöntemleri (etnodidaktik) vardır. Bunların incelenmesi ve okul programlarına yansıtılması hem toplumun deneyim birikiminden yararlanma hem de eğitimin millî olmasının gerekçelerindedir (Çınar, 2023b).

Bu etnopedagoji araştırması, özgün bir kültür bölgesi olan Posof'ta çocuklara yapılan karakter eğitimine odaklanmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular etnopedagojinin en önemli kaynağı olan ve Gündoğdu (2017) ve Çınar (2023) tarafından saptanan bölge folkloru materyalleriyle tutarlıdır. Bu tutarlığın yakın bölgedeki Nahçıvan etnopedagojisiyle de uyumlu olduğu dikkati çekmektedir (İsrafiloğlu, 1996).

Araştırmada çocuklara karakter eğitimi verme sorumluluğunda annenin öne çıktığı görülmektedir. Özellikle ilk yaşlarda çocuğa en yakın kişi olarak annenin eğitim sorumluluğunun yüksek olması beklenen bir durumdur. Anne, çocuk yetiştirmenin merkezinde yer almaktadır. Luby ve diğerlerinin (2012) yaptıkları çalışmada çocuklara anne desteğinin sağlanması çocukların sağlıklı beyin gelişimleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, uyum becerilerini artırarak stresle başa çıkma becerilerini daha kolay hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Annenin çocuk bakımında ve doğal olarak karakter eğitiminde yüksek sorumluluğunun olması, onu âdeta kutsal bir konuma taşır. Türklerde “ana” olmak değerli özelliktir. Ana olan kadının statüsü yükselmektedir. Eröz (2000, s. 18), “eski Türklerde çocuk sevgisi fazladır, bir kadının birden çok çocuk sahibi olması onun itibarını artırır.” demektedir. “Çocuk için anneden değerli kimse yoktur. Türk milletinde anne ve anne sütü kutsaldır. Ağ südü doya doya emziren anne güzeldir, saygıdeğerdir.” (Kabakçı Çimen, 2008, s. 154). Dede Korkut öykülerinde de kadının ailedeki konumunun yüksek olduğu görülür (Çınar, 2024). Kafkasya’da bir Kıpçak toplumu olan Nogayların etnopedagojisi üzerine yayınlar yapan Kereytov (2020: 187) da, “Tüm halklar gibi Nogay halkı da anayı en üst derecede sayıyor ve ona değer veriyor.” saptamasını yapar. Posof ailesinde annenin öne çıkması bu kültürel niteliklerle uyumludur. Türk kültüründe kadının anne olarak bakım görevi, çocukların büyümeye başlamasıyla birlikte azalmakta, anne esas olarak kız çocuklarının yetiştirilmesi görevini üstlenmeye başlamaktadır (Kurtoğlu, 2019). Görüşme ve gözlemler de bunun devam ettiğini göstermektedir.

Sevgi ve şefkat, çocukların karakter gelişiminde empati, duygusal dayanıklılık ve özgüvenin güçlenmesi gibi olumlu etkiler yaratmaktadır (Yolcu, 2022). Posof kültüründe dede ve ninenin çocuğun karakteri üzerinde baskın bir rol üstlendiği ve bu rolü sevgi bağı aracılığıyla güçlendirdikleri görülmektedir. Alabay ve Ersal’ın (2022) araştırmalarına göre, farklı etnik köken ve koşullara rağmen büyükannelerle ilgili ortak olarak erişilen bulgu, sevgi bağının güçlü etkisidir. Dede ve ninelerin sağladığı bu duygusal destek, çocukların aile içinde güvenli bağlar kurmasına ve sosyal ilişkilerde empati ve dayanıklılık gibi karakter özelliklerini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Hossain ve Shipman’ın (2009) Meksikalı göçmen ailelerle yaptıkları çalışmada, geniş aile yapısı içinde dede ve ninelerin çocukların sosyal gelişimine anlamlı bir destek sundukları ve güçlü aile bağlarının çocukların gelişiminde önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, geniş aile üyelerinin sağladığı duygusal ve sosyal desteğin çocukların karakter gelişiminde merkezi bir öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dede ve nine ile kurulan sıcak ve yakın ilişki, çocukların kültürel değerlerle içselleşmiş bir biçimde yetişmesine katkı sağlayarak onları toplumsal değerlere bağlı ve saygılı bireyler olarak yetiştirmektedir. Bu tür ilişki, Posof kültüründe kuşaklar arası bağı güçlendirmekte ve çocukların duygusal ve sosyal gelişimine önemli katkı sunmaktadır. Attar-Schwartz ve diğerleri (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, büyükanne ve büyükbabanın (dede ve nine) çocuk üzerindeki etkisi incelenmiş; anne ve babasıyla yetişen çocukla karşılaştırıldığında, dede ve nineye sahip olan çocukların sosyal ilişkilerini daha iyi kurdukları ve daha uyumlu oldukları belirlenmiştir.

Türkiye gibi uzun yıllar ataerkil yapının etkisi altında kalan bir ülkede, baba rolü genellikle ailenin geçimini sağlayan kişi olarak tanımlanmakta ve bu durum, çekirdek aile yapılarında çocukla ilgili birçok sorumluluğun annenin üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Posof kültüründe ataerkil düzenin devam etmesine karşın, çocuk üzerinde sadece anne ve babanın değil, aynı zamanda dede ve nine gibi aile büyüklerinin de önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Aynı evi paylaşan dede ve nineler, çocukların karakter gelişiminde destekleyici ve tamamlayıcı roller üstlenmektedir.

Posof kültüründe ataerkil yapı, sevgi ve saygıya dayalı bir hiyerarşik düzen içinde benimsenmiştir. Bu yapıda, küçük çocukların büyüklerine saygı göstermesi temel bir değer olarak kabul edilirken, ağabey ve ablalar da küçük kardeşlerin sorumluluklarını üstlenen, onları koruyan ve destek sunan bireyler olarak öne çıkmaktadır. Geleneksel kültürde evde kızlar annelerinin, oğlanlar ise babalarının işlerine yardım eder, onların rollerini tamamlardı (Kurtoğlu, 2019, s. 29). Bu bakımdan, ağabey ve ablaların küçük kardeşleri söz konusu olunca anne ve baba rolü üstlenmeleri şaşırtıcı sayılmaz.

Bu çalışmanın bir diğer bulgusu, Posof kültüründe çocuğun karakter gelişiminde aile içi rollerin birbirini tamamlayıcı bir yapıya sahip olduğudur. Örneğin, çocuğun bakım ve terbiye süreçlerinde dede ve ninenin annenin sorumluluklarını paylaşarak destek sağladığı görülmektedir. Benzer şekilde, büyük kardeşlerin, özellikle ablaların, küçük kardeşlerin temel bakım ihtiyaçlarını karşılamada rol üstlendikleri görülmektedir. Bu durum, Bengtson'un (2001) "akrabalık ağı" kavramıyla tanımladığı aile içi destek mekanizması ile örtüşmektedir. Aile üyelerinin, ebeveynlerin yetersiz kaldığı durumlarda çocuğun bakımına dahil olması, aile içinde sorumlulukların paylaşıldığı ve destekleyici bir yapının oluştuğunu göstermektedir. Bu destek mekanizması, aile üyelerinin birbirlerinin yüklerini paylaşarak çocuğun karakter gelişiminde güçlü bir dayanışma sağladığını ve bireyin toplumsal değerlere bağlı, sorumluluk sahibi bir birey olarak yetişmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları farklı kültür bölgelerinde de yapılarak ulaşılan sonuçlar ve onları destekleyen folklor malzemesi ders programlarına aktarılmalıdır. Araştırmanın bulgularına göre üç kuşağın bir arada bulunduğu geniş aile yapısı, çocukların karakter gelişimine olumlu katkılar yapmaktadır. Bu bağlamda, geniş aile yapılarının sosyal politikalarla desteklenmesi, çocukların güçlü aile bağları kurarak güven, saygı ve sorumluluk gibi karakter özelliklerini daha iyi içselleştirmelerine olanak tanıyabilir. Bu çalışmada, 60 yaş ve üzerindeki katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, 30 yaş civarındaki bireylerin çocukluk deneyimlerine de odaklanılması önerilmektedir. Bu tür bir karşılaştırma, Posof kültüründe verilen karakter eğitiminin kuşaklar arasında nasıl bir süreklilik veya değişim gösterdiğine dair önemli bilgiler sunacaktır.

Extended Abstract

The importance of the role of the family in the character education of the child was focused on this ethnopedagogical research. Based on the idea that a child's character is shaped by the family environment

and the ethnocultural environment, that how shaping process works was investigated.

Problem: The aim of the research is to examine the character education of families in Posof district of Ardahan for children. Character consists of virtuous behaviors shaped by environmental factors. Character education aims to ensure social cohesion of individuals by encouraging ethical values. Since character education has similarities with values education, it is stated to be an important tool for the protection of social peace. The question to be answered is the following: How do the conscious educational actions of family members and close relatives, who are the people closest to the child, and the ethnocultural system in the environment influence the development of character in children through folklore?

Method: In the study, the duties of family members in character education in Posof culture and the effect of folk culture on this process were examined. With a qualitative research approach, the opinions and experiences of individuals who grew up in Posof were utilized. Participants were selected by criterion sampling technique from purposeful sampling methods. In this study, being middle-aged and above middle-aged and being experienced parents in raising children were selected as criteria. The seven participants had raised their own children and some of them also had grandchildren. The participants grew up in a traditional extended family, with grandparents in the family as they were growing up. They participated in the research voluntarily. They are satisfied with the children they have raised. Participants shared their views on understanding the impact of family and folklore on character education. Ethical principles were followed in the research. The participants' pseudonyms were used instead of their names. Data were obtained during semi-structured interviews. The interviews were audio recorded and then transcribed. The data were transferred to MAXQDA software and content analyzed. In order to keep the validity and reliability of the research high, experts were consulted in the preparation of the questions. Long-term interaction with the participants was conducted. The written version of the interview was analyzed after it was confirmed by the interviewees. Interviews were conducted by two researchers to prevent biases from being reflected in the research. Direct quotations were included. The data obtained were interpreted by making connections with the literature. All interview records and documents were archived as proof of reliability.

Findings: In this study, it is aimed to understand the character education of children in Posof culture in order to raise children with strong character. For this purpose, the roles of family members in Posof culture in the character education of children were examined. The roles of elders such as parents, older siblings, older sisters, grandparents and relatives of the child in the character acquisition of the child were analyzed based on the data obtained from the participants. As a result of the analysis, the participants' understanding of the concept of character was determined by making a distinction between characterized and characterless. They defined honest people as virtuous, non-stealing, patriotic, honorable (chaste), chivalrous, and trustworthy individuals. As a counter value, they portrayed people without character as dishonest, liars, those who oppose the authority of their elders, thieves, untrustworthy and cruel. The roles of the mother, father, older brothers and sisters, grandparents and relatives emerged as the roles of the family in the development of the child's character. The mother's responsibilities were reported to include basic care, giving responsibility, giving advice and warnings, teaching religious knowledge, developing self-confidence, and meeting emotional needs. The father's responsibilities were defined as disciplining the child, being a role model, teaching and guiding, transmitting cultural values, earning a living, and educating the child by giving him chores to do. It was stated that the older brother and sister in the family have the duty of guiding the child: Being responsible for the sibling, protecting him/her, instilling a sense of trust, providing help and support, and raising awareness. In the Posof family, there is a hierarchy of authority in which the elders and men are held high. Therefore, the elders are responsible for everything for the younger ones. Thus, grandfather and grandmother are the highest

authority. However, grandparents establish their authority based on love and understanding. As a matter of fact, the following roles are expected from grandparents for children to have good character: Caring and nurturing, transmitting cultural values, meeting emotional needs, encouraging courage, teaching honesty and empathy. According to the findings, relatives provide the child with character traits such as providing support and protection, guidance, teaching social values, developing a sense of trust, teaching self-respect and honor.

Discussion and Conclusion: In this ethnopedagogical research, it was revealed that in Posof, which is a unique cultural region, character education is largely given to children within the family. The most influential family member in this regard is the mother. The mother is at the center of child rearing. It is noteworthy that grandparents are effective in giving character education to children after the mother. The mother is at the forefront in the formation of the child's self-confidence and moral values, while the father is a critical figure in the transmission of discipline and cultural values. While grandfather is effective in protecting cultural values, caring for children and developing a sense of responsibility, grandmother teaches truthfulness and moral values through fairy tales and traditions. Older brothers and sisters guide and protect their younger siblings. Relatives guide children in learning social norms and acquiring values such as respect and trust. This distribution of tasks shows that family members assume complementary roles in the character education of children in Posof culture. It is also understood that ethnocultural folklore tools dominant in the region are widely utilized in character education. These are traditional educational materials such as tales, proverbs, stories, parables and folk songs that support character education. If it is necessary to infer from the findings about the characteristics of the ideal type in the human character of Posof culture; it is concluded that the participants think that honest, virtuous, non-stealing, patriotic, honorable, chivalrous, trustworthy individuals who listen to the suggestions of their elders have character and that the society consisting of such people is ideal.

Kaynakça / References

- Acat, M. B., ve Aslan, M. (2011). Okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği (OKEYÖ). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 7-27. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29179/312453>
- Adji, M. (2002). *Kıpçaklar*. (Çev. Özer, Z.B.). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29184/312499>
- Attar-Schwartz, S., Tan, J. P., Buchanan, A., Flouri, E., & Griggs, J. (2009). Grandparenting and adolescent adjustment in two-parent biological, lone-parent, and step-families. *Journal of family psychology*, 23(1), 67. <https://doi.org/10.1037/a0014383>
- Badem, C. (2010). *Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars Vilayeti*. Birzamanlar Yayıncılık.
- Bakioğlu, A. ve Sılay, N. (2011). *Yüksek öğretim ve öğretmen yetiştirmede karakter eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Battistich, Victor. 2005. Character Education, Prevention and Positive Youth Development. Prevention Treatment. 1–10. (Battistich, V. (2005). Character education, prevention, and positive youth development. Washington, DC: Character Education Partnership.)
- Bengtson, V. L. (2001). Beyond the nuclear family: the increasing importance of multigenerational bonds: the burgess award lecture. *Journal of marriage and family*, 63(1), 1-16.
- Berkowitz, M. W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational*

- Research*, 50 (3), 153-158. doi:<http://dx.doi.org.libproxy.temple.edu/10.1016/j.ijer.2011.07.003>
- Berkowitz, M. W., ve Hoppe, M. A., (2009). Character education and gifted children *High Ability Studies*20(2). 131-142. <https://doi.org/10.1080/13598130903358493>
- Bleidorn, W. & Denissen, J. J. A. (2015). Virtues in action - the new look of character traits. *British Journal Of Psychology*106 (4). 700-723. <https://doi.org/10.1111/bjop.12117>
- Bloomfield, P. (2022). Virtues are excellences. *Ratio*, 35(1), 49-60. <https://doi.org/10.1111/rati.12323>
- Bulut, M. B., ve Yıldız, M. (2020). Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumlarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 397-412. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/56373/573229>
- Crepaldı-Souza, J. (2021). Erken çocukluk eğitiminde insan oluşumu ve din eğitimi. *EccoS – Bilimsel Dergi*, [S. l.], n. 58, s. e13509, <https://doi.org/10.5585/eccos.n58.13509>
- Cüceloğlu, D. (2007). *Başarıya götüren aile. Sınav döneminde anababalık*. (3. Basım). Remzi Kitabevi.
- Çınar, İ. (2023). *Etnopedagoji. Atabek yurdu*. Pegem Akademi.
- Çınar, İ. (2023b). Milli eğitim kavramıyla etnopedagoji ve etnoandragojinin ilişkisi. Bildiri. *Haydar Aliyev ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*. 18-19 Ekim 2023, Kafkas Üniversitesi.
- Çınar, İ. (2024). *Halk ozanları bağlamında etnoandragoji*. Üçüncü baskı. Pegem Akademi.
- Dede, B. (2024). *Yunus Emre 'de sosyal hayat*. (Ed. Aliyeva Çınar, M., Çakıcı, B.). Türk Ocakları Derneği Bursa Şubesi Yayınevi.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29200/312609>
- Elbir, B., ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1). 1321-1333 <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933189.pdf>
- Emiroğlu, V. (1977). Kültür-kişilik ilişkisinde antropolojik yaklaşımlar. *Antropoloji*(10). https://doi.org/10.1501/antro_0000000153
- [Enç, M. \(1980\). *Ruhbilim terimleri sözlüğü*. 2. baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları.](#)
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312580>
- Erişen, Y., Kaya, N. Ve Bay, E. (2022). Etnopedagojik bağlamda Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında karakter eğitimi. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 7(1), s. 281-304.
- Erkal, A. (2007). *Âşık Sümmâni*. Fenomen Yayınları.
- Eröz, M. (2000). *Türk ailesi*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Er Türküresin, H. (2018). Öğretmen adaylarının bilimsellik değer algılarının karakter eğitimi programı yoluyla geliştirilmesi: bir eylem araştırması. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1-19. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kafkasegt/issue/39006/380179>

- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 2 (2), 1-18, http://www.keg.aku.edu.tr/arsiv/c2s2/KuramsalEgitimbilim_cilt2say%C3%84%C2%B12.pdf
- Frolov, İ. (1997). *Felsefe sözlüğü*. 2. baskı. (Çev. Çalışlar, A.) Cem Yayınevi.
- Gündoğdu, Ş. K. (2017). Posof folklor ve etnografyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi, SBE.
- Hacılı, A. (2009). *Axisqa Türkleri: veten bilgisi*. Ahıska Reklam Tanıtım Ajansı-İstanbul.
- Hazar, Ç. (2013). Kişilik ve iletişim tipleri. *Selçuk İletişim*, 4(2), 125-140. <https://doi.org/10.18094/si.80871>
- Hesenli, S. (2011). *Aile terbiyesinde etnopedagoji materiallarından istifade imkanları*. Naxçıvan: İdeya Neşriyyat Evi.
- Hossain, Z., & Shipman, V. (2009). Mexican immigrant fathers' and mothers' engagement with school-age children. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 31(4), 468-491.
- Hüseynzade, R. ve Allahverdiyeva, L. (2016). *Aile pedagojikası*. Bakı: Naxçıvan Muallimler İnstitutu.
- İsrafiloğlu, İ. (1996). Azerbaycan halk pedagojisinde aile terbiyesi problemleri. *Bilig*. Sayı 2, s. 156-161.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2014). *Eğitim araştırmaları (nicel, nitel ve karma yaklaşımlar)*. (Demir, S.B. Çev Ed.) Eğiten Kitap Yayınları.
- Kabakçı Çimen, L. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kaftancıoğlu, Ü. (1973). *Tek atlı tekin olmaz (Kars, Ardahan, Hanak, Damal, Posof köylerinden derlenen masallar)* Remzi Kitabevi.
- Kasapoğlu-Kaya, N. (2022). *Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmakta olan karakter eğitimi programlarının incelenmesi ve Türkiye'de karakter eğitimi programlarının geliştirilmesine yönelik öneriler* (Tez No.729546) [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Katılmış, A. (2010). Sosyal bilgiler dersindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi (Tez No. 261973). [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kayan, M. F. (2022). Yükselen bir değer: Karakter eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 256-280. <https://doi.org/10.14520/adyusbd>.
- Kereytov, R. (2020). *Atasözü terbiyenin temeli*. [Nogay etnopedagojisi] (Çev. Sütbaş, C.). Nogay Türk Yayınları.
- Kırzioğlu, M. F. (1992). *Yukarı-Kür ve Çoruk boyları'nda Kıpçaklar*. Türk Tarih Kurumu.
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis: Some common misconceptions and recommendations. *Human communication research*, 30(3), 411-433.
- Kurtoğlu, Y. (2019). *Eski Orta Asya Türk devletlerinde aile*. Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newberry Park.
- Liston, M. (2014). Conceptualizing and validating the Character Virtues Index (CVI). (Order No.

- 3633828, University of Missouri - Saint Louis). ProQuest Dissertations and Theses,334. <http://search.proquest.com/docview/1611144972?accountid=35915>
- Luby, J. L., Barch, D. M., Belden, A., Gaffrey, M. S., Tillman, R., Babb, C., & Botteron, K. N. (2012). Maternal support in early childhood predicts larger hippocampal volumes at school age. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(8), 2854-2859.
- Magaldi, D., & Berler, M. (2020). *Semi-Structured Interviews*. In V. Zeigler-Hill & T. K. Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_857
- Meydan, H. (2012). *İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi* (Tez No. 326038). [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özdaş, F., Demir, F. ve Oral, Ş. (2021). Değerler eğitimi projesinin incelenmesi. Batman ili örneği. *Siirt Eğitim Dergisi* 1(1). 56-72. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sedder/issue/65880/1027838>
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589. <https://doi.org/10.5455/cap.20120433>
- Özdemir, M., ve Sarı, H. (2020). Ninnilerde aile sevgisi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 121-130. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2020.6.2.03>
- RNS (Rus Nüfus Sayımı). (2017) (ПОСХОВСКИЙ УЧАСТОК 1886 г.) (ethno-kavkaz.ru) Erişim: 10.7.2017.
- (Sadovskiy) Садовский, К. (1886). Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа. Тифлис.
- Sağlam, M. H. (2022). Âkifnâme’de karakter analizi. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*(10), 87-107. <https://doi.org/10.48131/jscs.1179644>
- Sırrı, V., ve Mehmedoğlu, A. U. (2015). Karakter eğitimi: Dün, bugün ve yarın. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 4(1), 121-144. <https://doi.org/10.7596/taksad.v4i1.475>
- Tjeltveit, A. C. (2003). Implicit virtues, divergent goods, multiple communities: Explicitly addressing virtues in the behavioral sciences. *American Behavioral Scientist*, 47(4), 395-414. <https://doi.org/10.1177/00027642032569>
- Tokdemir, H. (2012). *Kocabey*. (Haz. Tokdemir, E. Ve Tokdemir, F.) ISBN 978-605-87039-0-2.
- Turan, İ. (2014). Karakter eğitimi: Amerika örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/493576>
- Turan, İ. (2014). Karakter eğitimi: Amerika örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/493576>
- Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi’ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16960/177116>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri* (8. basım). Seçkin Yayıncılık.

- Yıldırım, İ. (1999). Some values of Turkish university students from varying degrees of religiosity. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(17). 113-123.
- Yılmaz, F. (2021). Karakter eğitimi ve karakter eğitimi programları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 234-257. <https://doi.org/10.51460/baed.756333>
- Ruslin, R., Mashuri, S., Rasak, M. S. A., Alhabsyi, F. & Syam, H. (2022). Semi-structured Interview: A methodological reflection on the development of a qualitative research instrument in educational studies. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, 12(1), 22-29.
- Yolcu, A. (2022). Sevginin birey, aile, toplum ve eğitim üzerindeki etkileri. *Academic Platform Journal of Halal Lifestyle*, 4(2), 59-71. <https://dergipark.org.tr/en/pub/apjhls/issue/74958/1199474>
- Zeyrek, Y. (2004). *Posoflu Zülâli*. Ankara: Kozan ofset. (Kendi yayını) ISBN 975-97635-3-2.
- Zeyrek, Y. (2013) *Posof'un çizgileri: coğrafya, tarih, kültür*. İkinci baskı. Posof Kaymakamlığı.

Etik Kurul Kararları / Ethics Committee Decisions

Bu çalışma için Kafkas Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 26.09.2024 tarih ve 61 nolu kararıyla etik kurul izni alınmıştır.

For this research, ethics committee permission was obtained from the Kafkas University, Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee with the decision number 61 dated 26.09.2024.

Çatışma Beyanı / Conflict Statement

Bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayınlanmasında yazarlar eşit düzeyde katkıda bulduklarını beyan etmiştir. Bu araştırma için herhangi bir kuruluştan fon desteği alınmamıştır.

The authors declared equal contributions to the research, authorship, and publication of this article. This research has not received funding support from any organization.

Yayın Etiği Beyanı / Publication Ethics Statement

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

All the rules specified in the “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive” have been complied with in the whole process from the planning of this article to its implementation, from data collection to data analysis. None of the actions specified under the title of “Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics”, which is the second part of the directive, were not carried out. During the writing process of this research, scientific, ethical and citation rules were followed; No falsification was made on the collected data. This work has not been submitted for evaluation to any other academic publication medium.